

Роден е в Карлово и отначало учи в родното си място. В лкасното училище негов учител е Райно Попович ,който е роднина на семейството.Оценил неговото ученолюбие и дарба, той го посъветвал да продължи обучението си в Куручешмен-ското училище в Цариград, тъй като е получил отлична подготовка по гръцки език. По това време Богоров се сближава с Раковски, който също е ученик в това училище; възможно между двамата да има познанство още от Карлово, където и Раковски е учил при Попович.През 1840г. Богоров напуска Куручешме и заминава в Одеса, където продължава образованието си в Ришельовския лицей. Настроен патриотично още в Цариград, в Одеса, увлечен от родолюбивите български младежкитой отпечатва ликовете на цар Иван Асен и цар Иван Шишман, а също и българския народен герб (всички образи са по “Стематографията” на Жефарович).Тия ликове получават доста широко разпространение в Одеса, в Букурещ и другаде допринасят немалко за националното свестяване на българите и за издигане на националното им достойнство.

Наскоро след това Иван Богоров се залавя и с преводачество – от руски превежда “Математическа география”(1842) от Бардовски и “Всеобща география на децата”(1843). Той е и първият българин, който издава народни песни-”Български народни песни и пословици”(1842). През 1844г. се появява “Първичка българска граматика”, която изиграва изключително голямо значение за развитието и победата на новобългарското течение във филологическите борби у нас през втората четвърт на XIXв. Хронологически тази граматика не е първата, но в нея за пръв път се застъпва говоримият език и неговия най-чист и неподправен вид; тук Богоров обосновава принципа за побългаряване на заемките от черковно-славянски и руски език, за да ги съгласува с корените или основите им, откриващи се в други български думи, които той предава не в черковнославянския им фонетичен облик , както са постъпвали книжовниците преди него, а в народната им, българската им фонетична форма. Частично променена, тази граматика има второ издание през 1848г.(“Първична българска словница”).

След като завършва лицей, Богоров се завръща в отечеството си, минавайки през Свищов, Търново, Габрово, Казанлък, Стара Загора, като навсякъде убеждавал учителите да престанат да учат децата на гръцки, а да водят обучението само на български език. Една година учителства в Стара Загора и води борба срещу гръцкия учител. Със спестени пари от продажба на граматиката и от учителтването той заминава да следва химия в Лайпциг. Тук той начева да издава първият наш вестник -“Български орел”(1846).

Не успял да завърши образованието си , Иван Богоров са завръща в родината и се

установява в Цариград, където решава да основе българска печатница и да подхване нов български вестник. Той успява да получи разрешение от турските власти за да издава "Цариградски вестник"(1848); негов редактор тий остава до края на 1851г.(приемник на Богоров става Александър Екзарх).

Принуден да се откаже от редактирането на вестника, Богоров напуска Цариград и отива за кратко във Влашко, но като чул за някакво обещание от турското правителство да даде автономия на българите, отново се връща в Цариград. Патриотични подбуди го карат да издаде "Кратка география математическа, физическа и политическа"(1851), в която най-широко място отделя на България, въпреки че книгата има за предмет Европейска Турция. Две години учителства в Шумен. Но по време на Кримската война училището било бива затворено и той постъпва преводач на французите, пристигнали в помощ на турците. Подпомогнат материално от руския посланик в Париж и от други лица, той завършва медицина и се връща в родината си. Започва лекарска практика в Цариград, но заедно с това го влече и журналистиката. Редактира няколко броя на "Български книжници", но по неизвестни причини напуска града и отива лекар в Пловдив. Тук основава "Журнал за наука, занаят и търговия"(1862), от който успява да издаде три броя. Задачата му е да засили интереса у сънародниците си към развитие на индустриалното производство като път към икономическото замогване. Заема се със създаването на съдружество за развитие на памучната индустрия.

През 1867г. Богоров отива в Пловдив, в Букурещ, където поема редактирането на в. "Народност", основан по почин на Тайния български комитет начело с Иван Касабов. По това време издава и своя пътепис "Няколко дена разходка по българските места"(1868), печатан преди това във в. "Турция".

През 1867г. Богоров отива в Петербург и взема участие в славянския конгрес. На връщане минава през Виена, в Букурещ поема редактирането на в. "Народност" ; но твърде скоро се отказва и много скоро заминава за Виена. Там издава "Френско-български речник"(1869) и "Българско-френски речник "(1871); започва и тълковен речник на българския език но не успява да го завърши.

Испаднал в материална нищета, Богоров се опитва да се замогне, но не успява. Идва в Цариград и приема да редактира в. "Турция", но скоро след това вестникът спира. Принуден да отиде в Пловдив, където смята, че има по-добри условия за работа, и тук покрай лекарската си практика отново подхваща редактирането. Издава поредица "Книговище за прочитане", а също и книгата "Селският лекар"(1873). През освободителната Руско-турска война е известно време преводач в руските войски.

По-късно издава “Чистобългарска наковалня за сладкодумство”. Опитва се отново да подхване тулковния речник на българския език, но пак спира. Оздава народни песни. През 1884г. е избран за почитен член на Българското книжовно дружество. Умира в София почти забравен.

“Българский орел – известник граждански, търговски и книжовен”

Това е първият български вестник в развоя на българския периодичен печат. Негов редактор е Иван Богоров. Поради срешнатите трудности и нивото на духовния живот у нас “Български орел” излиза само с три броя. Фототипно издание на “Български орел” е направено в 1966г. от Народна библиотека – София.

“Български орел” на Иван Богоров, независимо от ограничения брой на излизането си, е с важно място в развоя на възрожденската ни публицистика и журналистика, на периодическия печат. Той е пръв по време вестник, стои в началото на журналистическия и редакторския път на възроженеца Богоров, със съдържанието и характера си способства за утвърждаване демократичните традиции на възрожденския периодичен печат у нас. Програмна роля играе статията “Свикване” (бр.1). Задачите на вестника Богоров вижда като продължение на задачите, които стоят пред целия ни обществен и книжовен живот.

Част от програмните моменти на “Български орел” чрез “Свикване” са насочени към съдбата на книжнината. От формулираните 6 точки две са във връзка с нейното състояние: “5. Развеселителната страна на известника ни ще има: приказки, басни, народни песни, народни притчи, смешливи приказвания и повечето такива неща, от които могат Даскалите по нашите школа да придобият нещо за истащението на децата” и “6. Най-сетне ще има прегледване на всичките нови книги, които се пишат по Българският език”. Именно в тази част на програмата като че ли е сравнително добре изпълнена. Първият брой на “Български орел” след кратки “новини” включва интересното “Описание на село Котел” и кратки материали под рубриците: “Приказки”, “Приказвания”, “Басни”, “Народни притчи”, “Смешливи приказвания” (3 анекдота). От маркираното цяло съдържание се вижда, че тук липсват търговски и занаятчииски въпроси, че то е ориентирано към “литературата”. Рубриците са своеобразен израз и на представите на Богоров за “жанр” и “жанрови форми” на

книжнината. Вторият брой на вестника съдържа малко неща, които променят насочеността му. В рубриката “Книжовно” от самия Богоров е отпечатана голяма статия по повод “Българска аритметика” от Хр. Костович – Сичан Николов. “Описвания” ни предлага две кратки характеристики – “Град Самоков” и “Рилският манастир”. Публикувана е една “Басня”, “Смешливи приказвания”. В “Занаятчийски известия” е статията “За работението на желязото в Европа”. Третият брой съдържа “Новини”, “Приказвания” (белетрестичното повествование “Едно пусто средноморие”), “Народни песни” (2 бр.), “Описвания” (“Планини, които изхвърлят огън” и “Трясъци на земята”), “Басня”, “Народни притчи”, “Залъгало”, “Словарник”, “Гатанка”, “Книжовно”. Материалите, които са въвн от насоките на литературата, са с информационен характер – “Дворен календар на Европа” и “Търговско”.

Прибързано правените заключения за несамостоятелния характер на съдържанието на “Български орел” и на първите периодични издания не отразяват напълно истината. Тук ред от материалите са оригинални, с отношение към утвърждаване на интереса кум народната песен, на пътеписния жанр, на хумористичните жанрови форми и др. Всички те са с дълбоко народностно звучене, носят национален колорит. Предложенията на някои изследвачи, че Богоров е имал предвид конкретни образци при изграждането и реализацията на “Български орел”, не се подкрепят. Известен опит от него е натрупан, но задачата си решава самостоятелно. Макар ред от програмно формулираните положения да остават нереализирани и включените материали да не покриват декларираното в “Свикване”, макар че вестникът не получава голяма популярност като факт на духовен живот и равнище на търсения, той се налага като значимо явление в книжовния процес на 40-те години и способства за пренасочването му към нови форми.

“Български орел” е отпечатан в около 500 броя и не намира добро разпространение сред българите у нас и в чужбина. Положителна оценка получава от Васил Априлов, от някои издания в чужбина. Вестникът е с определено значение в личния творчески път на Богоров като журналист и редактор през следващите десетилетия на Възраждането.

Българският пътепис през Възраждането

Първите възрожденски географски описания се налагат като културна и обществена необходимост, свързана преди всичко с образователните тенденции на времето. В един

най-ранен период - 40-те години на XIX век, това са “землеописанията”, предлагащи историко-географска информация, включена в първите учебни помагала. Постепенно обаче, запазвайки утилитарната си насоченост, една голяма част от тях разширяват своите тематични параметри, а с това и читателската си аудитория. Популярността им се дължи на начина на разпространение - те са част от публичното говорене чрез пресата. На страниците на първия вестник - “Български орел” (1846) се публикуват описания на български селища. Вестниците “Право”, “Македония”, “Турция”, “Напредък”, “Цариградски вестник”, “Училище”, “Източно време”, сп. “Читалище” и други отделят място за географски и статистически сведения за дунавските, подбалканските, македонските градове, за Цариград и Светогорските манастири. П. Р. Славейков е поддръжник на отделянето на тези описания в специална рубрика. В периода на възрожденска обществена активност тези описания се доближават до публицистичните жанрове, поставят за обсъждане актуална проблематика, употребяват журналистическата стилистика и форми за въздействие. Често те са оформени като дописки, писма до редакцията, мемоари, статистически данни, редакционни бележки и коментари.

Изследвайки жанрово-типологическите особености на пътеписа, Ст. Елефтеров (1976: 69) отбелязва задължителното присъствие на три елемента: а) действително пътешествие; б) демонстрирано признание за *лични* впечатления; в) прякото присъствие на авторската личност.

Пътеписът разчита и залага на ретроспекцията. Той се стреми да отрази видяното, чутото, действителността като реалност, като фактология. Пътеписецът запазва предпочитанието си към възпроизвеждане на действителните факти. Но при избора на тематични акценти, чрез подбора на “ситуации”, авторът дава воля на своята позиция. Така той оформя идеологията на целия текст, превръща се в интерпретатор на преживяното, в коментатор с определена цел и задача.

През втората половина на XIXв. пътеписът се развива предимно като публицистичен жанр и има утилитарен характер. Утилитарният подхот е определен и от целта на пътуването – да се запознаят със състоянието на общините, на училищата, на манастирите, стопанството и икономиката. Главна цел на пътуването на Иван Богоров в “Няколко деня разходка по българските места” е “да спомогнем що-годе за развитието на ръкоделното чувство между българския народ, щото да може той по-лесно да познае пътя на своето обогатяване...” Затова Богоров се интересува от индустрията, от стопанските интереси на българите, дава съвети, прави прогнози под формата на “Забележвания”. В пътеписите през 70-те години вече се откроява и личността на повествователя, който разкрива впечатленията си и проявява стремеж да въвлече читателя в преживяното. Забелязват се и наченки на авторово превъплъщение.

Пътеписът отразява най-вече впечатленията от пътуванията из българските земи, той е движение към вътрешния мир и проблеми на родното общество, към българските страдания и стремления, а в по-редки случаи се описват пътуванията до други държави.

Лекар по образование, Богоров оставя трайна следа в книжовната и журналистическата си дейност в различни области на културата и стопанския ни живот – образование, езикознание и езиково строителство, жураналистика, художествена литература, стопанска история.

Богоров допринася за опазване чистотата на българския език от ненужни турски и гръцки думи. След Априлов най-горещ радетел за откриване на светски училища, в които обучението да се води изцяло на говорим български език е той. За нуждите на българските училища пише учебници, съзнавайки острата нужда от учебна литература, написана на говорим език. За развитието на художествената литература огромно значение има пътеписът му “Няколко деня разходка по българските места”. Това е първият художествен пътепис в българската възрожденска литература!